

Pléh Csaba

A TÖRTÉNETSZERKEZET ÉS A FELIDÉZÉS KAPCSOLATA

Az egyszerű narratív szerkezetekkel kapcsolatos szövegelméleti kutatások és a szövegmegértés, illetve a szövegekre emlékezés kutatása kölcsönösen egymásra utalt. A pszichológus reménye az, hogy a szöveg szerkezetének jellemzése segítségével pontosabb leírást, illetve magyarázatot kap arra a klasszikusan Bartlett /1932/ által hangsúlyozott jelenségre, hogy történetekre általában sematikus emlékezünk. A szövegszerkezet vizsgálója pedig a megértési és különösen az emlékezeti teljesítményben alátámasztást keres elméleti modelljeire.

Ez az összekapcsolódás különösen határozottá vált az utóbbi évtizedben narratív szövegek szelektív felidézésével kapcsolatban. Míg a hetvenes évek elején született első explicit igényű pszicholingvisztikai modellek főként a szöveg belső reprezentációjának leírását /pl. következtetések szerepe/ állították előtérbe, s a szelektivitásra, a fontossági súlyozásra nem voltak explicit jóslataik /l. erről Pléh, 1979/, addig az utóbbi tíz évben sorra születtek olyan modellek, melyek a felidézés szelektivitását valahogyan a szerkezet alá-fölé rendelési viszonyaival igyekeztek magyarázni. E törekvéseknek van egy jellegzetes szépséghibájuk: többnyire nem törekszenek arra, hogy szembesítsék egymással a rivális elméleti modellek predikcióit a felidézésre, általában csak egy kitüntetett modellt ellenőriznek. Márpedig a javasolt modellek akár felületes szemrevételezése is azt mutatja, hogy sokszor más terminológiában ugyan, de javarészt egymást átfedő jellemzést adnak a szöveg szerkezetéről. Az alábbiakban röviden ismertetendő kísérleteink célja éppen ennek a hiányosságnak a kiküszöbölése volt: azonos szövegen, egy kísérleten belül akartuk összevetni egymással a különböző történet szerkezeti modelleket emlékezeti bejósoló erejük szempontjából.

A kísérletek leírása

A kísérletekben egy eredet magyarázó mondat /Hoppál, 1973/ használtunk, melynek szövegét, a feldolgozás során használt tagolásnak megfelelően az 1. Táblázat mutatja. Öt különböző kísérleti csoportunk volt. Az OLVASÁS csoport a történetet úgy olvasta, hogy tudta, majd fel kell idéznie. A SKÁLÁZÁS csoport nem tudott a későbbi felidézésről, a történet jellegét /pl. érdekes - unalmas/ kellett skálákon megítélje, míg a MOTTÓ csoport, melynek tagjai szintén nem tudtak a jövőbeni felidézésről, rövid mottót írt a történethez. Mindhárom csoportban előbb fél óra, majd 2.5 hónap múlva kértük a történet felidézését. Két másik csoportunk vázlatot készített a történetből; egyik úgy, hogy a lényeges részeket BENNHAGYTA a vázlatban, egy másik úgy, hogy a lényegtelennek tartottakat kellett KIHAGYHAT. Mindkét csoportnál a vázlatkészítést váratlan felidézési feladat követte azonnal. /A kísérleti helyzetek részletes ismertetésére vö. Pléh, 1981./

A feldolgozás során különböző szövegszerkezeti modelleknek megfelelően jellemeztük a szöveget, majd azt néztük meg, hogy az egyes mozzanatok felidézési, illetve vázlatba kerülési esélyének százalékait melyik modell magyarázza jobban.

1. táblázat

A kísérletekben használt szöveg. A szegmentálási egységek melletti + jel azt jelenti, hogy a Labov-Waletzky féle narratív elemzésben rögzített helyű mozzanatról van szó, a - jel jelentése pedig: a Kintsch-van Dijk-féle törlési szabályok szerint törölhető mozzanat.

- 1. Mikor az Isten megteremtette Ádámot meg Évát,
- 2. Éva nagyon lusta volt.
- 3. Nem akart mosogatni.
- + 4. Ádám elment az Istenhez.
- + 5. Azt mondta: "Istenem vedd el tőlem Évát."
- 6. nem akar mosogatni.
- 7. Azt mondja, hogy én mosogassak,
- 8. pedig az asszonynak dukál".
- + 9. Az Isten így válaszolt: "Jól van Ádám, elveszem három napra".

- 10. Ádám maga maradt.
- 11. Hosszú volt a három nap.
- + 12. Nem bírta az egyedüllétet.
- + 13. Elment a Jóistenhez,
- + 14. azt mondta: "Uram, teremtem, add vissza Évát!"
- 15. Azt felelte az Isten: "Hát mért jöttél, hogy vegyem el tőled az Évát,
- 16. most meg kéred vissza?"
- + 17. "Uram teremtem, se vele se nélküle" - válaszolta Ádám.
- 18. "Jól van, visszaadom,
- 19. de többet énhozzám panaszra ne gyere" - felelte az Isten.
- + 20. El is voltak békességben egy hétig.
- + 21. Egy hét után újból összevesztek a mosogatáson,
- 22. Ádám nem mert az Uristenhez menni panaszra.
- + 23. Megegyeztek abban egymással, hogy nem szólnak egymáshoz,
- + 24. s az fog mosogatni, aki először megszólal.
- 25. Nem szóltak egymáshoz.
- 26. Ádám hanyatt feküdt,
- 27. nagy lapulevelet terített magára.
- 28. Mellette ült Éva,
- 29. a másikon meg a macska.
- 30. Csend volt.
- + 31. Egyszer csak Éva látja, hogy a lapulevél megmozdult fölfelé egy kicsit.
- 32. Következőleg megint megmozdult a lapulevél fölfelé,
- 33. s a macska ugrásra készült.
- 34. Éva hol a macskára nézett, hol Ádámra, hol a lapulevéltre.
- 35. Harmadszor a lapulevél felemelkedett.
- + 36. A macska megmozdult, ugrani készült.
- + 37. Éva rászólt, hogy sicc.
- + 38. Ádám megszólalt: "Te fogsz mosogatni!"
- + 39. Azóta van, hogy az asszonyoknak kell mosogatni.

Történetnyelvtanok

Az eredetükben mind Propp /1975/ munkájára visszavezethető történetnyelvtani modellek a szerkezeti jellemzés "felülről-lefelé" típusú modelljeihez tartoznak. Egy történetet generatív szabályok segítségével mint egymásba ágyazódó epizódok rendszerét írják le, ahol az epizódok különböző részletességig a főhős motivált cselekvéseinek megfelelően tagolódnak /pl. alcél-próbálkozás-kimenetel; ismeretetésükre l. Siklaci, 1980a/.

A történetnyelvtanok felidézést magyarázó szerepét többnyire kétféle módszerrel szokták vizsgálni: valamilyen hierarchia mércét meghatározva feltételezik, hogy a hierarchiában magasabban elhelyezkedő részek felidézése jobb lesz, vagy pedig az egyes történetnyelvtani kategóriák /pl. kezdet vs. próbálkozás/ felidézést befolyásoló szerepét hasonlítják össze.

A hierarchia szintek összevetésére Rumelhart /1975/, Thorndyke /1977/ és Mandler és Johnson /1977/ elemzésének megfelelően nyelvtani ágrajzokat készítettünk történetünkhöz, s lényegében annak alapján hasonlítottuk össze a mozzanatok, hogy hány csomópont áll felettük /dominálja őket/. A három modell közül egyedül Thorndyke-é bizonyult valamennyire is jó prediktornak. Mind az 1. ábra mutatja, minden helyzetben van tendencia arra, hogy a hierarchiában magasabban elhelyezkedő /alacsonyabb hierarchia számú/ mozzanatok legyenek kiugróbbak. Ez azonban csak a tudatos részenkénti elemző munkát végző vázlatkészítő csoportok /a két alsó diagramm/ esetében bizonyul valóban megbízható, erős tendenciának. E meglepőnek tűnő eredménye oka igen egyszerű: a nyelvtani szerkezet sokszor rendel mesterkelt hierarchiákat a mondatokhoz, egyes részek indokolatlanul túl mélyre kerülnek. A történetnyelvtani hierarchia hatás gyengesége nem azt jelenti, hogy nincsenek egy történetben lényeges és lényegtelen részek; mint látni fogjuk, nagyon határozottan vannak, csak ezek nem a legjobban jellemezhetőek a történetnyelvtanok segítségével.

Valamivel egyértelműbb a helyzet a történetnyelvtani

kategóriák esetében. Mint a 2. ábra mutatja, Stein és Glenn /1979/ elemzése szerint többé-kevésbé mindegyik helyzetben a legjellegzetesebb különbség, hogy a Próbálkozások gyakrabban fordulnak elő, mint a Belső reakciók /pl. érzelem stb./. Ez annyit jelent, hogy az emlékezetben is előjön a narrativumnak az a jellegzetessége, hogy akciós szöveg.

"Rögzített helyű" mozzanatok /Labov és Waletzky/

A történetemlékezeti kutatások általában nemigen igyekeznek eredményeiket a szövegprodukciónak modelljeire vonatkoztatni. E hiányosságot kiküszöbölendő kíséreltük meg Labov és Waletzky /1967/ történetprodukciónak modelljének egy vonatkozását alkalmazni kísérletünk adatainak jellemzésére. Ismeretes, hogy Labovék a narrativum alapszerkezetét abban keresik, hogy egy történetben vannak egymáshoz képest rögzített helyű mozzanatok, melyek sorrendje a tényleges események sorrendjét képezi le. Mivel a történetemlékezet régi megfigyelése, hogy a sorrendre emlékezünk talán a legjobban, az eredetileg produkciós gondolatmenetet a következőképpen alkalmaztuk esetünkre. Minden mozzanatra megállapítottuk azt, hogy mekkora környezetben mozoghat előre-hátra anélkül, hogy a narratív jelentés megváltozna. Ezután kiemeltük a rögzített helyű, nem mozdítható részeket /ezeket az 1. táblázaton a + jelek mutatják/, s előfordulásait összevetettük a nem narratív elemekével.

Mint a 3. ábra mutatja, a KIHAGYÓS csoport felidézését kivéve a rögzített helyű, narratív gerincet adó mozzanatok mindenütt fölényben vannak. Ezek ugyanakkor többnyire az akciók is, vagyis ez az eredmény némileg egybevág a történetnyelvtani kategória hatással. Részletesebb jellemzésére a Megbeszélésben még visszatérünk.

Törlési szabályok /Kintsch és van Dijk/

A történet szerkezet és az emlékezeti reprezentáció összekapcsolásának a történetnyelvtanokkal részben rivalizáló legkiemelkedőbb képviselője Kintsch és van Dijk /1978/, van Dijk és Kintsch /1980/ modellje. A nyelvtanokkal szembeállítva az ő megoldásuk alapvetően alulról-felfelé szerveződést sugall, s már magába a szövegszerkezeti modellbe is beépítenek

feldolgozási, pszichológiai elveket. Egy szöveg feldolgozása során először egy explicit, minden kapcsolatot s valószínű következtetést is tartalmazó mikroszerkezet jönne létre, s ebből törlési, általánosítási, szelekciós /redundancia csökkentő/ és konstrukciós, új állításokat létrehozó szabályok révén, alulról-felfelé jönne létre a makroszerkezet. Ez a makroszerkezet irányítaná azután a szöveg felidézését.

Történeteknél ezek a szabályok azt eredményeznék, hogy ha csak az elhagyásokra koncentrálnunk, a következő típusú mozzanatok lennének elhagyhatók a mikroszerkezettől a makroszerkezet felé haladva:

1. Mentális okok, célok, következmények
2. Alternatívák
3. Szokásos kisegítő akciók
4. Nem feltétel erejű állapot jellemzések
5. Metaleírások
6. Dialógusok

Ezekből az elvekből kiindulva történetünk mindegyik mozzanatát jellemeztük abból a szempontból, hogy hány "törlési" szabály vonatkozik rájuk /amelyikre legalább egy igen, azokat az 1. Táblázaton - jel jelzi/. Mint 4. Ábra mutatja, ennek a jellemzésnek a korábbiaknál jóval erősebb predikciós értéke van/a variancia -analízisnek az oszlopok alatt szereplő F értékei is összehasonlíthatatlanul nagyobbak/. A prediktív érték viszont jellegzetesen csökken a VÁZLATKÉSZÍTŐK felidézéseinél.

Oksági lánc /Schank/

Utolsó megvizsgált modellünk jellegzetesen a mesterséges intelligencia kutatás terméke. Schank /1975/ Kintsch-ékhez hasonlóan egy lényegében alulról-felfelé haladó jellemzést keres történetek szerkezetére. Ezt lényegében úgy kapja meg, hogy egy történet egymásutáni részei között érvényesülő oksági viszonyokat próbálja meg rekonstruálni, természetesen "hozzáadva" az eredeti mondatokhoz a plauzibilis következtetéseket is. Az "okság" itt nagyon tágan értelmezett fogalom: a szándék-megvalósítás és az ok-okozat viszony egyaránt beleértődik. Az így kapott "oksági lánc"

lenne azután a felidézés egyik fő prediktora Schank szerint. Minden történetből kiemelkedik egy fő-lánc, mely a főhős központi célja szempontjából értelmezett cselekvéssor. Erre feltehetően jobban fogunk emlékezni, mint a mellékláncokra különösen mint a főlánchoz vissza nem vezető mellékláncokra. Az 5. ábra mutatja ezt az oksági láncot történetünkre. E szerint a fő cél /üres kör/ Éva mosogatóra kényszerítése lenne, ennek megfelelően a főláncot a történet II. Része, a lapulevél epizód adja, ehhez képest az egész vedd el - add vissza I. Rész leágazás.

Mint a 6. Ábra mutatja, a "második legjobb" predikciót ezzel a megközelítéssel kaptuk, ismét azzal a specialitással, hogy a VÁZLATOZÓ csoportokra nézve a predikció nem olyan erős.

A különböző jellemzések összevetése

Elvileg megelégedhetnénk az eddigiekkel, s elmondhatnánk, hogy az egyes modelleket egyenként véve a legjobb predikciót a törlési mutató, a második legjobbat az oksági lánc adja a legtöbb helyzetben stb. Csakhogy, mint már említettük, az egyes jellemzések tényszerűen át is fedik egymást. Ezt a jellegzetességet is kihasználva nyílik módunk az egyes modellek együttes kezelésére az ún. lépésenkénti regresszió módszerének segítségével. Ennek lényege, hogy a sokféle bejósoló változó közül először kiválasztja a legerősebbet; azután figyelembe veszi ennek kapcsolatait más predikciókkal, s azt nézi meg, hogy melyik a második legerősebb predikció akkor, ha kivonjuk belőle az első hatását, s így tovább.

Mivel ez a matematikai modell csak lineáris összefüggéseket tud kezelni, ezért a történetnyelvtani kategória hatását itt nem vettük fel, csak a többi tárgyalt modellt. A 2. táblázat mutatja a különböző helyzetekre a regressziós elemzések összefoglalását. A függő változó a felidézésbe ill. vázlatba kerülés volt. A sorok jobb szélén látható a többszörös korrelációs együttható s alatt annak négyzete, mely azt mutatja meg, hogy egyáltalán milyen százalékarányban sikerült az egyes prediktorok segítségével együttesen

bejósolni pl. a felidézést. Az egyenletben az egyes prediktorok a modellbe való belépésük sorrendjében szerepelnek, s alattuk az, hogy mekkora százalékarányát magyarázzák a felidézésnek, illetve a vázlatba kerülésnek. Látható, hogy megintcsak a VÁZLATOZÓ csoportok felidézéseit kivéve, mindenhol a messze legerősebb predikciót a Kintsch-van Dijk féle törlési mutató adja. Az egyes sorok értelmezésének elősegítése érdekében bontsuk ki az OLVASÁS csoport első felidézését! Egy mozzanat felidézési esélyét százalékban megkapjuk, ha 0.928-ból levonjuk a mozzanatra vonatkozó törlési szabályok 0.126 szorosát, a fő oksági lánctól vett távolság 0.129 szorosát és az áthelyezési környezet 0.029-szorosát. Az így kapott magyarázat erőssége 67 százalékos: a teljes mért változékonyság 67 százalékát magyarázza, s ebből 60-at egyedül a törlési mutató!

Mivel a törlési mutató elég szubjektív, felvethető a következő gondolat. Voltaképpen az explicitebb modellek célja az, hogy a van Dijk - Kintsch modellben szereplő szubjektív izű törölhetőség eredetét, azt magyarázzák, hogy mi áll e mögött. Ezért a regressziós elemzést elvégeztük úgy is, hogy kihagytuk a törlési mutatót. Az így kapott eredményeket mutatja majd a 3. táblázat.

2. táblázat

Lépésenkénti regressziós elemzések eredményei az egyes helyzetekben

Helyzet	Regressziós egyenlet				Többszörös R	
OLVASÁS 1 %	$y = 0.928 - 0.126$	TÖRLÉS - 0.129 60	OKLÁNC - 0.029 3	ÁTHE. 4	0.82 67	
OLVASÁS 2 %	$y = 0.643 - 0.215$	TÖRLÉS 67			0.82 67	
SKÁLÁZÁS 1 %	$y = 0.754 - 0.161$	TÖRLÉS - 0.036 52	ÁTHE. 9		0.78 61	
SKÁLÁZÁS 2 %	$y = 0.654 - 0.314$	TÖRLÉS - 0.035 66	ÁTHE. - 0.055 8	OKLÁNC 1	0.87 75	
MOTTÓ 1 %	$y = 0.759 - 0.063$ - 0.029 MANDLER HI.	TÖRLÉS - 0.15 - 0.157 41	OKLÁNC - 0.045 4	ÁTHE. 3	0.76 58	
MOTTÓ 2 %	$y = 0.566 - 0.144$	TÖRLÉS + 0.021 51	RUM.HI. - 0.048 5	THOR.HI. 4	0.77 59	

Helyzet	Regressziós egyenlet			Többszörös R	
BENNHA.VÁZL. %	$y = 0.874 - 0.204$	TÖRLÉS - 0.031 58	ÁTKE. - 0.019 6	RUM.HI. 2	0.82 66
BENNHA.FELID. %	$y = 1.043 - 0.054$	THOR.HI. - 0.093 32	TÖRLÉS - 0.021 14	RUM.HI. 4	0.73 50
KIHA.VÁZLAT %	$y = 0.706 - 0.212$	TÖRLÉS 45			0.67 45
KIHA.DELID. %	$y = 1.0596 - 0.01$ - 0.125 OKLÁNC 7	MAND.HI. - 0.025 24	TÖRLÉS - 0.044 11	RUM.HI. 7	0.69 49

3. táblázat

Lépésenkénti regressziós elemzések eredményei a TÖRLÉS mutató kihagyása után

Helyzet	Regressziós egyenlet				Többszörös R
OLVASÁS 1	$y = 0.941 - 0.253$	OKLÁNC - 0.044	ÁTHE.		0.77
%		47	11		58
OLVASÁS 2	$y = 0.715 - 0.236$	OKLÁNC - 0.041	ÁTHE.		0.74
%		44	10		54
SKÁLÁZÁS 1	$y = 0.798 - 0.188$	OKLÁNC - 0.056	ÁTHE.		0.73
%		31	23		54
SKÁLÁZÁS 2	$y = 0.668 - 0.190$	OKLÁNC - 0.052	ÁTHE.		0.78
%		38	23		61
MOTTÓ 1	$y = 0.643 - 0.221$	OKLÁNC - 0.054	ÁTHE. - 0.031	MAND.HI.	0.74
%		34	13	8	55
MOTTÓ 2	$y = 0.581 - 0.223$	OKLÁNC - 0.044	ÁTHE.+0.018	MAND.HI.	0.76
%		44	11	3	58

Helyzet	Regressziós egyenlet				Többszörös R
BENNHA.VÁZL.	$y = 0.955 - 0.29$ + 0.033 MAND.HI.	OKLÁNC - 0.066	ÁTHE. - 0.054	RUM.HI.	0.77
%	4	27	19	8	59
BENNHA.FELID.	$y = 1.164 - 0.028$ - 0.027 ÁTHE.	THOR.HI. - 0.132	OKLÁNC - 0.032	RUM.HI.	0.68
%	5	32	4	5	46
KINNHA.VÁZL.	$y = 0.0869 - 0.312$ + 0.047 MAND.HI.	OKLÁNC - 0.048	ÁTHE. - 0.054	RUM.HI.	0.74
%	8	27	12	4	51
KINNHA.FELID.	$y = 1.065 - 0.009$	MAN.HI. - 0.153	OKLÁNC - 0.046	RU.HI.	0.69
%		24	8		16

A 3. táblázatot szemügyre véve azt látjuk, hogy ha kihagytuk a TÖRLÉSI mutatót, szinte mindegyik helyzetben két egymástól független befolyásolója marad a felidézésnek: az oksági láncból vett távolság, és az áthelyezhetőségi környezet nagysága. Úgy is mondhatnánk, hogy az emlékezeti szelekció egyik elve, hogy a történetből a főhős cselekvési rendszere szempontjából központi láncnak lesz kitüntetett szerepe, másrészt ezen belül a narrativitás a fő szempont, a narratív értékű, rögzített helyű mozzanatok tudjuk jobban a főláncon belül is.

Megbeszélés

A különböző predikciókat összehasonlító elemzéseink egyik legfőbb tanulsága, hogy a legjobb prediktornak a legszubjektivebb elemzés bizonyult. A kísérleti pszichológus számára ez kudarcnak tűnhet, hiszen a séma, lényegben hasonló bizonytalan fogalmak objektivabbá tétele érdekében fordult a szövegszerkezeti modellekhez. Ez a tanulság azonban nemcsak a pesszimizisztikusan fogalmazható meg. Értelmezhetjük úgy is, hogy itt tulajdonképpen arról van szó, hogy amikor történeteket elemzünk kultúrális termékekkel van dolgunk, s ebben az értelemben a "szubjektivitás" az elemzésből ugyanúgy nem iktatható ki, mint pl. a szociológiai kódolásból /vö. Garfinkel, 1978/.

Ez nemcsak a Kintsch - van Dijk modellből igen erősnek bizonyult mutatóra igaz, hanem az OKSÁGI LÁNCRA is. Hiszen magát ezt az oksági láncot számtalan kultúrális ismeretünket mobilizálva tudjuk csak mint prediktort megszerkeszteni a történethez. /A mesterséges intelligencia modellek gondja épp ennek a folyamatnak a rekonstruálása, hogy a gép is képes legyen e lánc megadására./ Mára az, hogy itt mi lesz a főlánc, a történetre vetített sajátos perspektíva függvénye. Az OKSÁGI LÁNC jó prediktív értéke tradicionális történeteknél voltaképpen abból fakad, hogy az elemző ugyanazt a kánonikus olvasatot találja itt meg, amit kísérleti személyei rendszerint követnek. Ismeretlen kultúrából származó szövegeknél például már jóval kevésbé menne, épp a kánon perspektíva megtalálásának nehézsége miatt, ez a predikció.

Az oksági lánc másik érdekes vonatkozása belső szerveződésével kapcsolatos. Tulajdonképpen Schank megközelítése teszi legnyitottabbá azt a történetnyelvtanokban is bennerejlő racionális magvat, hogy egy történet szerkezeti vázát voltaképpen az emberi célszerű racionális cselekvésről meglévő viszonyítási-koherencia teremtő mintáink rávetítése adja meg a történet. Az olvasó egy történet megértése során problémát old meg, ugyanúgy, ahogy a protagonista a történetben ezt teszi. E kettő megegyezését biztosítja mintegy a "cselekvési séma" megléte. A cselekvéses modellnek ezt a vezető szerepét sokan hangsúlyozzák a szöveg- emlékezet irodalomban /l. pl. Siklaci, 1980a, b, 1981, László, 1981/. Itt röviden bemutatott vizsgálataink legfőbb eredményét abban látjuk, hogy ennek fölényét nem pusztán elméletileg, hanem közvetlen empirikus összehasonlítással sikerült kimutatnunk, korlátaival /l. részenkénti tudatos feldolgozás/ együtt.

Mindez néhány továbbgondolásra érdemes kérdést vet fel a szövegelmélet szempontjából is. Az első az elbeszélés specifikumait érinti. Melyek azok a tényezők, melyek sajátosan az elmondott történetre jellemzőek, amit nem merit ki a "cselekvéses váz". A szövegfeldolgozás pszichológiája szempontjából ez azoknak a nyelvi jegyeknek az azonosítását igényli, melyek révén például megvalósul menet közben /pl. hallgatáskor/ az epizódokra tagolás, vagy amelyek révén a narratív értékű mozzanatok kiemelkednek a háttérből. A másik alapprobléma pedig a koherencia teremtés és az emlékezeti szelekció alakulása olyan történeteknél, melyeknél kánonikus cselekvési séma rávetítése csak többszörös átalakításokkal lehet megvalósítható. Ez azonban már a jövő kutatási témája.

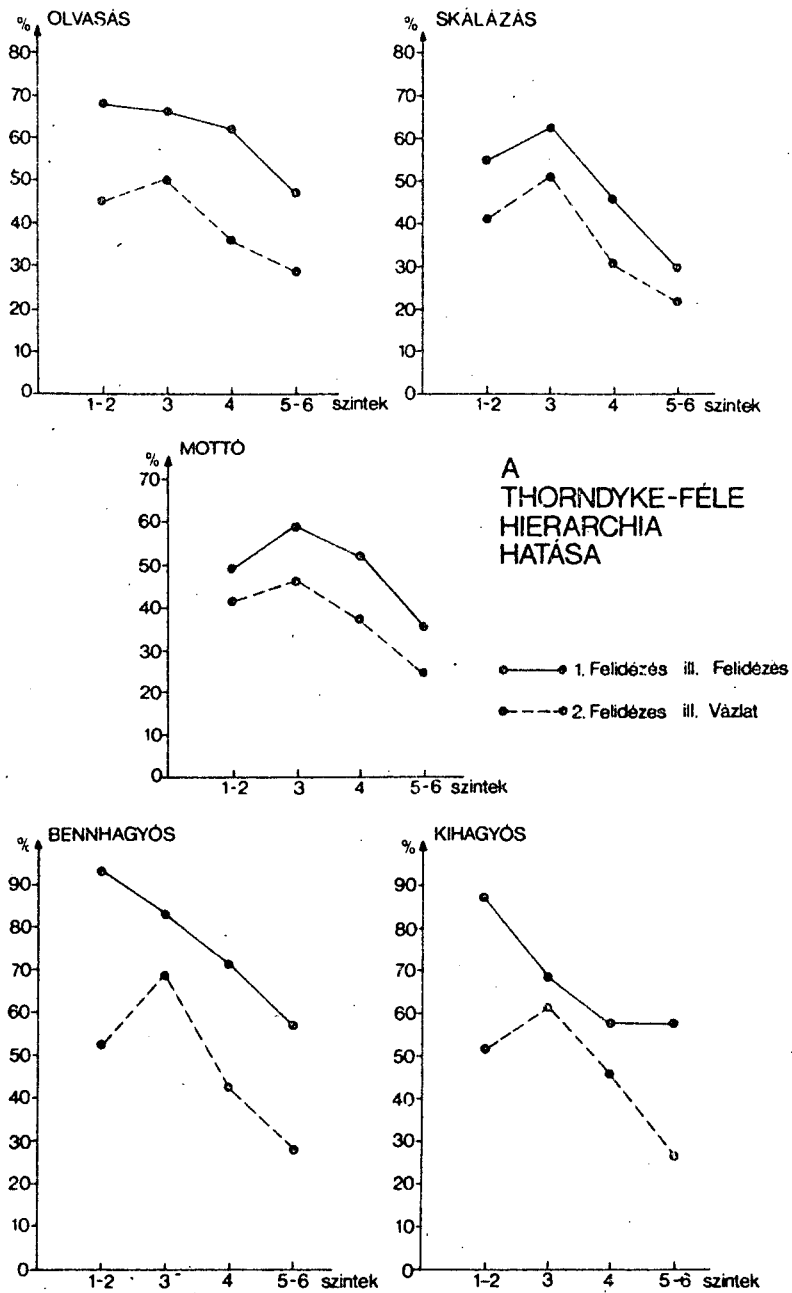
Hivatkozások

Bartlett, F. C. /1932/: Remembering. Cambridge: Cambridge University Press.

- Garfinkel, H. /1978/: Mi az etnometodológia? In: Horányi Özséb /szerk./ Kommunikáció 2., Budapest: Közgazdasági, 173-202.
- Hoppál Mihály /1973/: Folklór Archivum. No. 1. Budapest: MTA Néprajzi Kutatócsoport
- Kintsch, W. - - van Dijk, T. /1978/: Towards a model of text comprehension and production. Psychol. Rev., 85, 363-394.
- Labow, W. -- Waletzky, J. /1967/: Narrative analysis: Oral versions of personal experience. In: Helm, J. /szerk./: Essays on the verbal and visual arts. Seattle: American Ethnological Society, 12-44.
- László János /1981/: Tárgyi és személyközi forgatókönyvek az emlékezetben. Pszichológia, 1, 485-516.
- Mandler, J. M. -- Johnson, N. S. /1977/: Remembrance of thing parsed: Story structure and recall. Cognit. Psychol., 9, 111-151.
- Pléh Csaba /1979/: A szövegekre emlékezés kutatása a pszicholingvisztikában. Pszichol. Tan., XV., 133-184.
- Pléh Csaba /1981/: Az idői - és feladatváltozók hatása szövegek kivonatolására és felidézésére. Pszichológia, 1, 517-540.
- Propp, V. J. /1975/: A mese morfológiája. Budapest: Gondolat
- Rumelhart, D. E. /1975/: Notes on a schema for stories. In: Bobrow, D. G. - Collins, A. /szerk./: Representation and understanding. New York: Academic Press, 211-237.
- Schank, R. C. /1975/: The structure of episodes in memory. In: Bobrow, D. G. - Collins, A. /szerk./: Representation and understanding. New York: Academic Press, 267-272.
- Siklaci István /1980a/: Elbeszélő szövegekkel kapcsolatos kutatások. Budapest: MRT Tömegkommunikációs Kutatóközpont
- Siklaci István /1980b/: Egy újságszöveg szerkezete és felidézése. In: Radics Katalin - László János /szerk./: Dialógus és interakció. Budapest: MRT Tömegkommunikációs Kutató, 100-133.

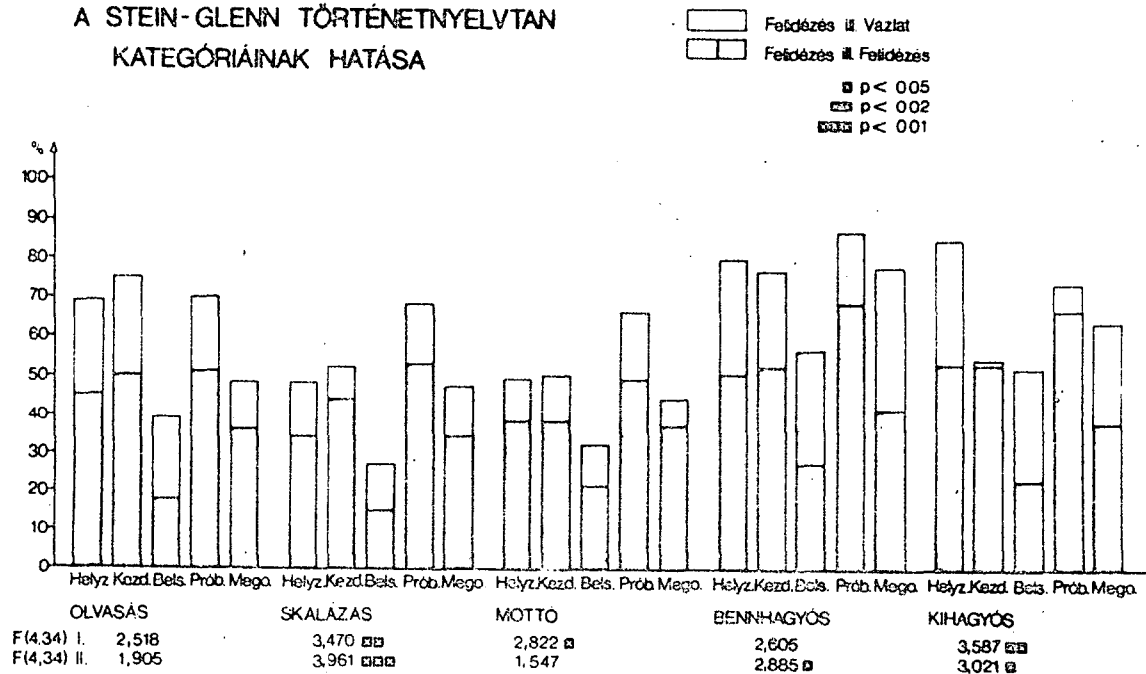
- Siklaki István /1981/: A történet-nyelvtanok mint a szövegfeldolgozás alapjai. Pszichológia, 1, 469-484.
- Stein, N. L. -- Glenn, C. G. /1979/: An analysis of story comprehension in elementary school children. In: Freedle, R. O. /szerk./: New directions in discourse processing. Norwood: Ablex, 53-120. .
- Thorndyke, P. W. /1977/: Cognitive structures in comprehension and memory of narrative discourse. Cognit. Psychol., 9, 77-110.
- van Dijk, T. -- Kintsch, W. /1980/: Hogyan idézünk fel és kivonatolunk történeteket? In: Pléh Csaba /szerk./: Szöveggyűjtemény a pszicholingvisztika tanulmányozásához. Budapest: Tankönyvkiadó, 301-332.

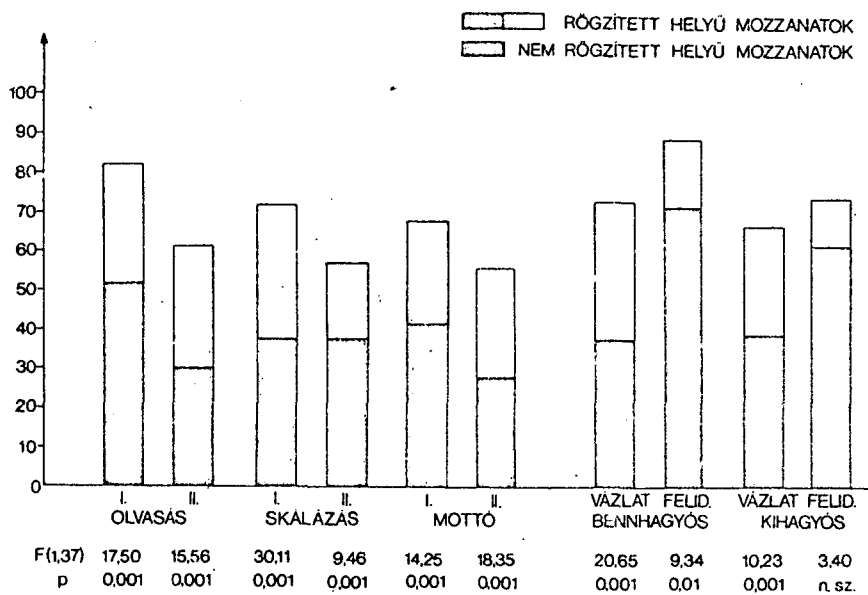

1. ábra

A STEIN-GLENN TÖRTÉNETNYELVTAN KATEGÓRIÁINAK HATÁSA

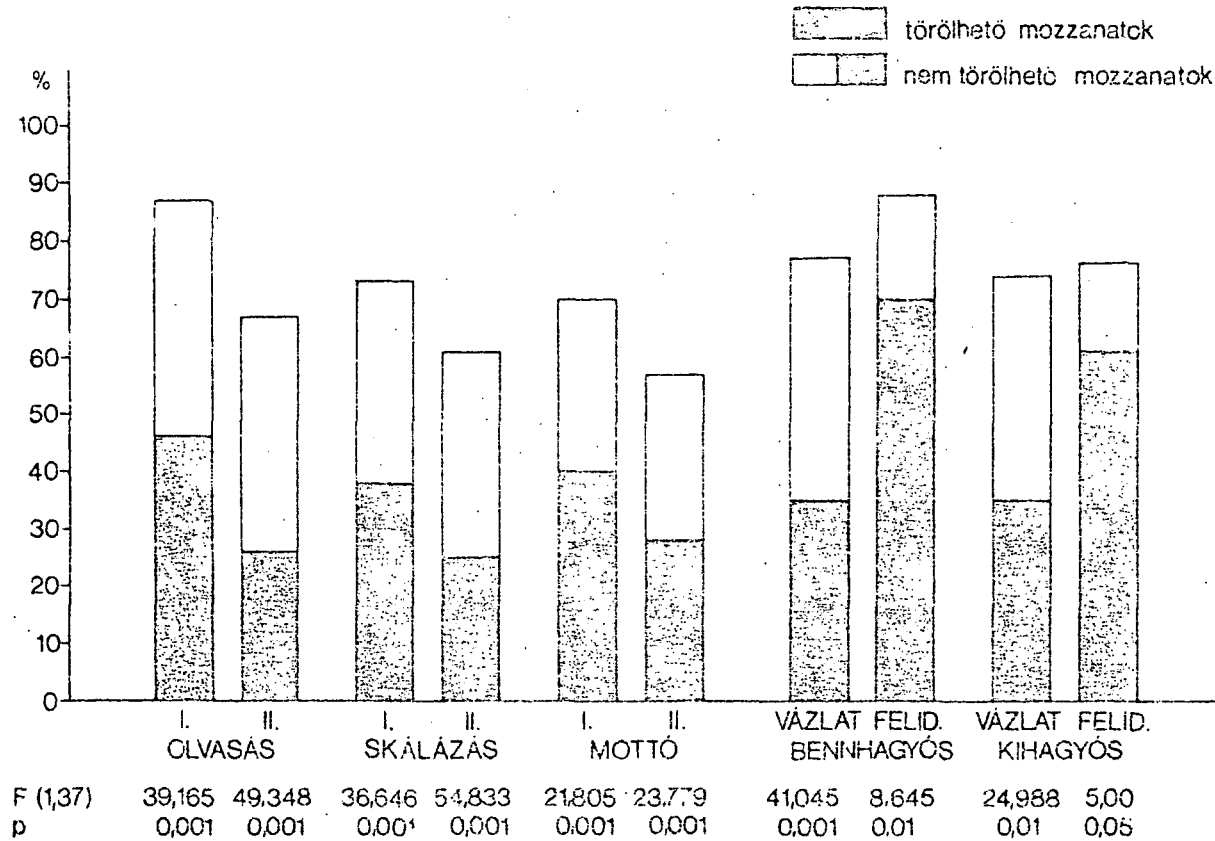

2. ábra

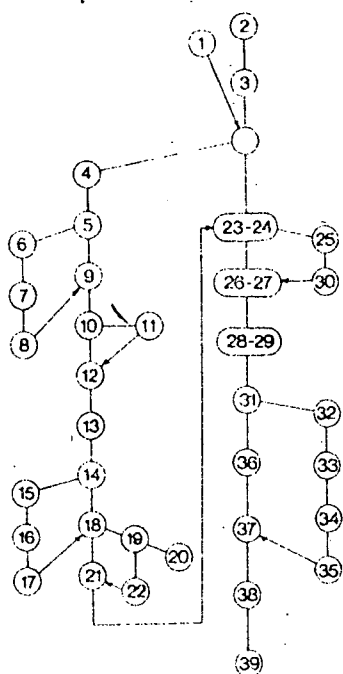
3. ábra

A VAN DIJK-KINTSCH FELE TÖRLÉSI SZABÁLYOK HATÁSA

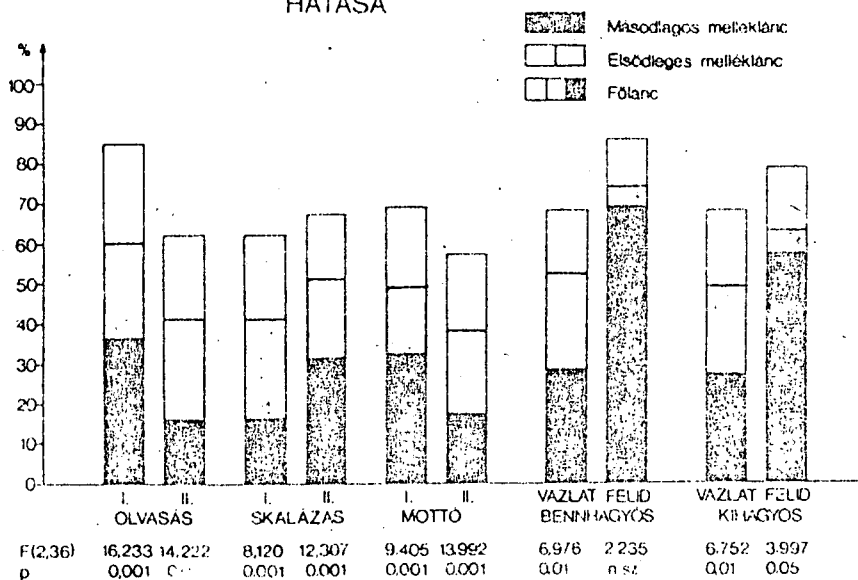
4. ábra

SCHANK-FÉLE OKSÁGI LÁNC

5. ábra. A mozzanatok összekötő oksági lánc Schank elemzési rendszerében. Jól láthatóak a leágazások a feltételezett főláncról

A SCHANK-FÉLE FŐ OKSÁGI LÁNCTÓL VALÓ ELTÉRÉS HATÁSA

6. ábra. Az oksági lánc magyarázó értéke